

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**P.Terentij sex: || quae extant: Comoediae. An= || dria.
Eunuch[us]. Heautontimo= || rumenos. Adelphi. Ecyra. ||
Phormio. || ... [qui]= || b[us] erudita Philippi Mele Brettani
p̃posita est epi || stola ... || ...**

Terentius Afer, Publius

Lipsiae, 1519

Actvs primvs

[urn:nbn:de:bsz:31-114211](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-114211)

ACTVS PRIMVS PO. XLV.

Exemplum statuite in me, ut adolescentuli
Vobis placere studeant, potius q̄ sibi.

ACTVS PRIMVS.

CHREMES. MENEDEMVS. SENES.

¶ Trimetri, & Septenarii, unus dimeter Brachicatalepticus.

Vanquam hæc inter nos nuper noticia admodū est.

q̄ Inde adeo, quod agrum in proximo hic mercatus es,

¶ Nec rei fere sane amplius quicq̄ fuit,

Tamen uel uirtus tua me, uel uicinitas

(Quod ego in propinqua parte amicitia puto)

Facit, ut te audacter moneam & familiariter,

Quod mihi uidere præter aratem tuam

¶ Facere, & præter q̄ res te adhortatur tua.

Nam proh deum atq̄ hominum fidem, quid uis tibi?

Aut quid quæris? Annos sexaginta natus es,

Aut plus eo (ut conitio) Agrum in his regionibus

Meliorem, neq̄ pretii maioris nemo habet,

¶ Seruos compluris. proinde quasi nemo fiet,

Ita attente tute illorum officia fungere.

Nunq̄ tam mane egredior, neq̄ tam uesperis

Domū reuertor, quin in te fundo conspicer

Fodere, aut arare, aut aliquid ferre. deniq̄

¶ Nullum remittis tempus, neq̄ te respicis.

Hæc non uoluptati tibi esse, satis certe scio.

At enim dices, me quantum hic fiat operis pœnitet.

Quod in opere faciundo operæ consumis tuæ,

Si sumas in illis exercendis, plus agas. Me.

HEAVTONTIMORVMENOS

Chreme tantum ne ab re tuast ocii tibi,
 Aliena ut cures, ea nihil quæ ad te attinent? Chre.
 Homo sum, humani a me nihil alienum puto.
 Vei me monere hoc, uel percontari puta.
 Rectum est, ego ut faciam, non est te ut deterream. Me.
 Mihi sic est usus, tibi ut facto opust face. Chre.
 An cupiã est usus homini se ut cruciet? Me. Mihi. Chre.
 Si quid laboris est, nollem. sed quid istuc mali est?
 Quæso quid de te tantũ meruisti? Me. Eheu. Chre.
 Ne lachryma, atq; istuc quicquid est, fac me ut sciam.
 Ne retice, ne uerere. crede inquam mihi
 Aut consolando, aut consilio, aut re iuvero. Me.
 Scire hoc uis? Chre. Hac equidem caussa quam dixi tibi. Me.
 Diceretur. Chre. Istos rastros interea tamen
 Depone, ne labora. Me. Minime. Chre. Quam rem agis? Me.
 Sine me, uacuum tempus ne quod dem mihi
 Laboris. Chre. Nõ sinam inq;. Me. Ah, non æquum facis. Chre.
 Hui, tam graueis hos quæso. Me. Sic meritum est meum. Chre.
 Nunc loquere. Me. Filium unicum adulescentulum
 Habeo, ah quod dixi habere me? immo habui Chreme,
 Nunc habeam nec ne, incertum est. Chre. Quid ita istuc?
 Me. Scies. Est e Corintho hic aduena anus paupercula,
 Eius filiam ille amare cœpit perditæ,
 Prope iam ut pro uxore haberet. hæc clam me omnia.
 Vbi rem rescui, cœpi non humanicus,
 Neq; ut animũ decuit agrotum adulescentuli,
 Tractare, sed ui & uia perauulgata patrum,

De Zelote
 Ecd. l. 2. c. 19
 Pau. Vol. l. 6. c. 19

Cottidie
 Licere spe
 Amicari
 Erras, si
 Ego te me
 Dum quo
 Ego quod
 Nulla ade
 Ego istuc
 Sed in Asia
 Atq; tibi sim
 Postremo
 Sape eade
 Putauit m
 Plus scire
 In Asiam a
 Quid ais?
 Ambo acc
 Animi est p
 Vbi compe
 Domũ reuo
 Perturbato
 Assido, acc
 Video alios
 Cenam app
 Faciebat, qu
 Vbi uideo h

1 Cottidie accusabam . hem tibi ne hæc diutius

Licere speras facere, me uiuo patre?

Amicam ut habeas prope iam uxoris loco?

Erras, si id credis, & me ignoras Clinia.

2 Ego te meum esse, dici tantisper uolo,

Dum quod te dignum est facies. sed si id non facis,

Ego quod me in te sit facere dignum, inuenero.

Nulla adeo ex re istuc fit, nisi ex nimio ocio.

Ego istuc ætatis non amori operam dabam,

3 Sed in Asiam hinc abii propter pauperiem,

Atq; ibi simul rem, & gloriam armis belli repperi.

Postremo ad hoc res redit, adulescentulus

Sape eadem & grauiter audiendo uictus est.

Putauit me, & ætate, & sapientia

4 Plus scire & prouidere, q̄ seipsum sibi.

In Asiam ad regem militatū abiit Chreme. Chre.

Quid ais? Me. clama me profectus, menseis treis abest. Chre.

Ambo accusandi. etsi illud inceptum, tamen

Animi est pudentis signum, & non instrēui. Me.

5 Vbi comperi ex his qui ei fuere conscii,

Domū reuortor mæstus, atq; animo fere

Perturbato, atq; incerto præ ægritudine.

Assido, accurrunt serui, soccos detrahunt,

Video alios festinare, lectos sternere

6 Cœnam apparare, pro se quisq; sedulo

Faciebat, quo illam mihi lenirent miseriam.

Vbi uideo hæc, cœpi cogitare. hem tot mea

*Quidius in re
me. Sed in se uoluit
Et huiusmodi gratia
ad huc uas a huius
S. h. u. b.*

HEAVTONTIMORVMENOS.

Soluti solliciti sunt causa, ut me unum expleant
 Ancillæ tot me uestiant: sumptus domi
 Tantos ego solus faciam: sed gnatum unicum
 (Quem pariter uti his decuit, aut etiam amplius,
 Quod illa ætas magis ad hæc utenda idonea est)
 Eum ego eieci hinc miserum iniustitia mea.
 Malo quidem me dignum quouis deputem,
 Si id faciam. nam usq; dum ille uitam illâ incolit
 Inopem, carens patria ob meas iniurias,
 Interea usq; illi de me supplicium dabo,
 Laborans, quærens, parcens, illi seruiens,
 Ita facio profus, nihil relinquo in aedibus,
 Nec uas, nec uestimentum. corrasi omnia,
 Ancillas, seruos (nisi eos qui opere rustico
 Faciundo, facile sumptum exerceant suum)
 Omnis produxi ac uendidi. inscripsi ilico
 Aedeis mercede. quasi talenta quindecim
 Coegi. agrum hunc mercatus sum, hic me exerceo.
 Decreui tantisper me minus iniuriæ
 Chreme, meo gnato facere, dum fiam miser.
 Nec mihi fas esse ulla me ualuptate hic frui,
 Nisi ubi ille huc saluus redierit meus particeps. Ch.
 Ingenio te esse in liberos leni puto,
 Et illum obsequentem, si quis recte aut commode
 Tractaret. uerum, neq; tu illum satis noueras,
 Nec te ille, hoc ibi fit, ubi non recte uiuitur.
 Tu illum nunq; ostendisti quanti penderes.

ACT
 Nec tibi i
 Quod si e
 Ita res est
 Menedem
 Saluum a
 Vinam di
 Dionysia h
 Non possu
 Tibi parce
 Non conue
 Nunc me ip
 Sic Chre. b
 Miseretq; m
 Monere op
 Ad cenan
 Nihil opus
 Presto apu
 Ibdæo hip
 Finca me q
 CLITIP
 C Oâto
 n E
 Pr
 Qui cum loq
 Pater adest qu
 Quid est? Cl

¶ Nec tibi illeſt credere auſus, quæ eſt æquum patri :

Quod ſi eſſet factum, hæc nunq̄ euemiſſent tibi. Me.

Ita res eſt fateor, peccatum a me maximum eſt. Chre.

Menedeme, at porro recte ſpero illum tibi

¶ Saluum affuturū eſſe hic confido propediem. Me.

Vtinam dii ita faxint. Chre. Facient, ſed nunc ſi commodum eſt,

Dionyſia hic ſunt, hodie apud me ſis uolo. Me.

Non poſſum. Chre. Cur non eſt quaſo tandem aliquantulum

Tibi parce, idem abſens facere te hoc uolt filius, Me.

¶ Non conuenit, qui illum ad laborem impulerim,

Nunc meipſum fugere. Chre. Siccine eſt ſententia eſt Me.

Sic. Chre. bene uale. Me. Et tu. Chre. lachrymas excuſſit mihi.

Miferetq̄ me eius. ſed ut diei tempus eſt,

Monere oportet me hunc uicinum Phaniam

¶ Ad cœnam ut ueniat. ibo ut uiſam ſi domi eſt.

Nihil opus fuit monitore, iam dudum domi

Præſto apud me eſſe aiunt, egomet conuiuias moror.

Ib̄ adeo hinc intro. ſed quid crepuerunt fores eſt

Hinc a me quiſnam egreditur eſt huc conceſſero.

CLITIPHO. ADVLESCENS. CHREMES.

¶ Oſtonarii, & unus Dimeter Brachicataleſticus.

¶ Nihil adhuc eſt qđ uereare Clinia, haud qđ etiã ceſſant,

n Et illã ſimul cū nuncio tibi hic ego affuturã hodie ſcio.

Proin tu ſolicitudinẽ iſtã falſam : qđ te excruciat : omit-

Qui cum loquitur filius eſt Clit.

(tas. Chre.

Pater a deſt quẽ uolui, adibo. pater opportune aduenis. Chre.

¶ Quid eſt eſt Clit. Hunc Menedemũ noſtin noſtrũ uicinũ eſt Chre.

*S. in lat. h. e.
Iunius in g. e. den.
V. l. a. e. l. a. t. u. r.*

HEAVTONTIMORVMENOS.

*Uerba hęc et
sua profert ad
Chre. aduentu*
Probe. Clit. Huic filium scis esse? Chre. Audiui in Asia. Cliti. Non
est pater. (tem, ilico

Apud nos est. Chre. Quid ais? Clit. Aduententem, e nauī egrediē
Adduxi ad cœnam. nā mihi magna cū eo iā inde usq; a pueritia

*) Semper fuit familiaritas. Chre. Voluptatē magnam nuntias.

Quā uellem Menedemū inuitatū, ut nobiscū esset hodie. ampli⁹,

*De gaudio mori
ei: in tul: quib;*
Ut hanc laticiam nec opinanti primus ei obiicerem domi,

Atq; etiā nūc tempus est. Clit. caue faxis, non est opus pater. Chre.

Quapropter? Clit. quia em̄ icertūst etiā qd de se faciat, mō uenit.

*) Timet om̄ia, patris iram, & animū amicæ se erga ut sit sit suæ.

Eā misere amat, ppter eā hæc turba, atq; abitio euenit. Ch. scio. Clit.

Nunc seruolū ad eā in urbē misit, & ego nost; una Syrum. Chre.

Quid narrat? Cliti. Quid? ille se miseram esse. Chre. Miseram?

*Quæ
uic*
quem minus credere st.

*) Quid reliqui est qn habeat, quæ quidē in homīe dicunt bona?

Parenteis, patriā incolūmē, amicos, genus, cognatos, diuitias.

Atque hæc perinde sunt, ut illius animus, qui ea possidet.

Qui uti scit, ei bona, illi qui non utitur recte, mala. Clit.

Immo ille fuit senex importunus semper. & nunc nihil magis

*) Vereor, q̄ ne quid in illum iratus, plus satis faxit pater. Chre.

Ille ne? sed reprimā me, nam in metu esse hūc, illi est utile. Clit.

Quid tute tecum? Chre. dicā, ut ut erat mansum tamē oportuit.

Fortasse aliquanto iniquior erat, propter eius libidinem.

Pateretur. nam quem ferret, si parentem non ferret suum?

*) Hunc cine erat æquum ex illius more, an illum ex huius uiueret?

Et quod illū insimulat durum, id non est. nam parentū iniuriæ

*quod
satis
satis*
Vniufmodi sunt ferme, paulo qui est homo tolerabilis.

Scortari crebro nolunt, nolunt crebro conuuiatier.

Præbent exigue sumptû, & ea sunt tamen ad uirtutem omnia.

VERVM, ubi animus semel se cupiditate deuinxit mala,

Necesse est Clitiphø consilia consequi consimilia, hoc

Scitûst, periculû ex aliis facere, tibi qd' ex usu fiet. Clit.

Ita credo. Ch. ego ibo hinc intro, ut uideam nobis qd' cœnæ fiet.

Ta ut tempus est dixi, uide sis, ne quo hinc abeas longius.

CLITIPHO.

¶ Tetrametri.

Vam iniqui sunt patres in omnes adulescētes iudices.

¶ Qui æquû esse censent, nos iâ a pueris ilico nasci senes,

¶ Neq; illarum affines esse rerum, quas fert adulescētia.

Ex sua lubidine moderantur nunc quæ est, non quæ olim fuit.

Mihi si unquam filius erit, næ ille facillimo utetur patre.

Nam & cognoscendi, & ignoscendi dabitur peccati locus.

Non ut meus, qui mihi per alium ostendit sua sententiam.

¶ Perii, is mihi ubi adbibit plus paulo, sua qui narrat facinora.

Nunc ait, periculû ex aliis facito tibi, quod ex usu fiet.

Astutus næ ille haud scit, quam mihi nunc surdo narret fabulam.

Magis nunc me amica dicta stimulant, da mihi, atq; affer mihi.

Cui quid respondeam nihil habeo, neq; me quisq; est miserior.

¶ Nam hic Clinia, & si is suarum rerum satagit, attamen

Habet bene ac pudice eductam, & ignarâ artis meretriciæ.

Meast potens, proca, magna, sumptuosa, noluit.

Tum quod dem ei restest, nam nihil esse mihi, religio est dicere.

Hocego mali non pridem inueni, neq; etiâ dum scit pater.

ACTVS SECVNDVS